

25 éves a magyar könyvtárügy angol nyelvű referáló lapja

Feimer Ágnes – Rác Ágnes

Szerény évfordulóhoz érkezett a Könyvtártudományi Szakkönyvtár: negyedszázada indítottuk a *Hungarian Library and Information Science Abstracts* című referáló lapot, amelynek célja a külföldi könyvtárosok, partnerintézmények tájékoztatása a magyar könyvtárügyről, a magyar szakirodalom válogatott, angol nyelvű referátumainak közreadásával.

Az 1959-ben megalakult Könyvtártudományi és Módszertani Központ a kezdetektől fogva egyik kiemelt feladatának tekintette a könyvtártudományi információs rendszer kiépítését, a könyvtártudományi dokumentációt. E tevékenység szakirodalmi bázisát az Országos Könyvtári Központtól örökölt nagy értékű és a lehetőségekhez képest egyenletesen gyarapított Könyvtártudományi Szakkönyvtár képezte és képezi. Már az 1950-es években, a KMK jogelőd-intézményeiben elkezdődött, majd 1965-től kiteljesedett, az 1970-es évek kezdetén pedig új alapokra helyeződött a dokumentációs tevékenység. Az új alapok kimunkálásában iránymutató volt az az 1967-ben lefolytatott felülvizsgálat, amelynek jelentésében megfogalmazták a könyvtártudományi dokumentáció hármass célját és a munka iránti szakmai elvárásokat.

Az 1970-ben megrendezett III. könyvtárügyi konferencián *Papp István*, a KMK akkori igazgatója tömören így fogalmazta meg információs feladatainkat: *„...felelősek vagyunk a magyar könyvtári szakirodalom feltárásáért s kötelezettséget vállalunk arra, hogy a nemzetközi könyvtárügy számára a lehetőséghez képest hozzáférhetővé tesszük szakirodalmunkat. ...Ezen túlmenően a hazai szükségletek által meghatározott válogatási szempontok szerint nemzetközi anyagot tartalmazó referáló lapot, valamint dokumentációs folyóiratot jelentetünk meg...”*

A részletes történeti áttekintés helyett most csak a legfontosabbak említésével emlékeztünk a könyvtártudományi szakirodalmi információ rendszerére: egyfelől a magyarországi könyvtári szakirodalom bibliografizálása a teljesség igényével (ma *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája* c. szakkönyvtárjában), másfelől a külföldi szakfolyóiratok cikkeinek bibliográfiai feldolgozása, később referálása erős válogatással (ma a *Könyvtári Figyelő* Külföldi folyóirat-figyelő c. rovatában). Ezt egészíti ki a Könyvtári Figyelő szemle tanulmányokat közlő rovata, illetve a szakkönyvtár újonnan beszerzett dokumentu-

mainak ismertetése ugyancsak ebben a folyóiratban.

A rendszer harmadik láncszeme a külföld tájékoztatása a magyar könyvtárügyről. Erre már a 60-as évek közepén történt kísérlet: a szolgáltatás mai formája tulajdonképpen a „*Gyorstájékoztató a magyar könyvtártudományi irodalomról*” c. kurrens bibliográfiából „nőtt ki”, amely 1965-ben jelent meg először, kezdetben kétheti periodicitással. Az első számok a cikkek bibliográfiai leírása után angol, német és orosz nyelvű címfordítást, illetve idegen nyelvű annotációt is tartalmaztak. A bibliográfiához 1970-ben készült először összesített tárgymutató, s ez ettől kezdve egészen 1974-ig évenként, illetve számonként angol nyelven is megjelent. Ugyancsak eddig maradtak meg az akkor már MAKSZAB-nak (azaz A magyar könyvtári szakirodalom bibliográfiájának) nevezett kiadványban az angol nyelvű címfordítások.

A külföld tájékoztatására tehát már korábban megtörténtek az első lépések, de ez a forma még nem volt tökéletes: az annotációk helyett bőségebb, a magyar helyzetet kissé jobban magyarázó tartalmi kivonatokra volt szükség ahhoz, hogy a külföldi kollégákat megfelelően tájékoztassuk. Ez a forma 1971-ben született meg, és az első évfolyam mindkét füzetét sikerült 1972 nyarán megjelentetni. Ez az időzítés minden bizonnyal nem volt véletlen.

1972 kiemelkedő jelentőségű volt a magyar könyvtárügy számára: Budapesten rendezték az IFLA éves konferenciáját, a FID kongresszusát, a szocialista országok együttműködése keretében magyar-szovjet könyvtárügyi szeminárium volt, és nem utolsósorban 1972 a könyv nemzetközi éve jegyében telt. Soha jobb alkalmat egy olyan szolgáltatás elindítására, amelynek fő célja éppen a magyar eredmények bemutatása, a külföldi kollégák tájékoztatása! Meg kell jegyeznünk, hogy ennek érdekében ugyanezen alkalomra a KMK a *HLISA*-n kívül megjelentette önálló ismeretétőjét és Kiss Jenő: A magyar könyvtárak c. művét, mindkettőt három idegen nyelven is.

Említsük meg azok nevét, akik a 25 év alatt a referáló lap gondozói voltak: 1972-ben *Tarr Lászlóné* vállalta az úttörőmunkát, majd 1973 és 1980 között *Czinner Tiborné*, 1981-től 1983-ig *Hegyközi Ilona*, 1984-ben és 1985 első félévében *Mándy Gábor* volt a szerkesztő, az 1985. 2. számától kezdve pedig *Feimer Ágnes*.

A 25 év alatt 2637 referátum került be a lapba, a megjelent könyvek és folyóiratcikkek mintegy 10%-a. (A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiájában ugyanezen idő alatt feldolgozott tételek száma 38 102, de a szakbibliográfia gyűjtőköre a felvett dokumentumtípusokat illetően tágabb a *HLISA*-énál. A *HLISA* nem dolgozza fel a hírlapcikkeket, a szakdolgozatokat, szabványokat, nem publikált dokumentumokat.)

Szerkesztési elvek

Az első szám előszavában megfogalmazott célok ma is érvényesek: az adott időszak könyvtári szakirodalmából évente 100-120 folyóiratcikket, monográfiát, konferencia-anyagot kiválasztva átfogó képet próbálunk adni a magyar könyvtárügy főbb eseményeiről, eredményeiről. Az egyes füzeteken belül a tartalmi arányokra is figyelni kell: lehetőleg minél több témát kell képviselniük a tételeknek, tehát ha egy évben például 20 fontos könyvtártörténeti munka megjelenik, nem feltétlenül kerül be mind az adott időszak anyagát feldolgozó számokba.

Sajnos, mostanában soha nem kerülünk nehéz helyzetbe a „bőség zavara” miatt: egyre kevesebb könyvtári témájú monográfia jelenik meg, sok fontos évkönyv megszűnt (az egyesületé, egyes megyei és országos szakkönyvtáraké), nem beszélve az ágazati szaklapokról és jónéhány megyei híradóról. A *HLISA* bázisa így főként a jól ismert központi könyvtári szaklapokra szűkül, s az időnként megjelenő jubileumi gyűjteményes kötetekre, az egyre kevesebb OSZK- és KMK-kiadványra, illetve az esetlegesen publikált egyéb, rendszerint könyv- vagy könyvtártörténeti témájú könyvre.

A kiválasztott anyagokból referátumok készülnek: kezdetben ez a folyamat kétlépcsős volt, az elkészült magyar referátumokat angolra kellett fordíttatni, ma azonban szerencsére van néhány olyan külső szakember, aki rögtön angol nyelvű referátumot készít, így a magyar nyelvű referálás és fordítás útján készült tételek már kisebb arányt képviselnek. A referálóknak szem előtt kell tartaniuk, hogy külföldiek számára írnak, tehát esetenként a magyar kollégák előtt egyébként közismert dolgokat kell megmagyarázniuk. A szerkesztő dolga pedig, hogy utalások, keresztívat-

kozások segítségével megkönnyítse az olvasók tájékozódását egy-egy témában. Az angol anyag lektorálása után kerül sor a referátumok szakcsoportba rendezésére. A szakcsoportok elnevezése, sorrendje általában az összegyűlt anyag témáitól függ, de természetesen vannak állandó rovatok is (pl. könyvtárügy, könyvtárosképzés stb.).

Az első négy szám után, tehát 1973-ban készült először betűrendes és tárgymutató. A tárgyszavazás a *MAKSZAB*-ban is használt *Könyvtári és tájékoztatói tézaurusz* alapján történt. A deskriptorok angol nyelvű megfelelője jórészt már rendelkezésre állt, hiszen - mint már említettük - a *MAKSZAB* egy ideig (1970-1974) angol nyelvű tárgymutatót is közzétett füzeteihez. Az említett tézaurusznak 1992-ben már harmadik, bővített, átdolgozott kiadása jelent meg, s a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban továbbra is mindenfajta feldolgozó munka, többek között a MANCI nevű adatbázisunk szerkesztésének is alapjául szolgál. A magyar nyelvű tézaurusz bővülését igyekszünk az angol deskriptorokkal is nyomon követni. (Erről részletesen később a terveknél).

1973 után a *HLISA*-hoz évenként egyszer, a 2. számhoz készül betűrendes és tárgymutató. Ennek oka, hogy egy-egy füzet 50-60 tételét a részletes szakcsoportok és az utalók segítségével viszonylag könnyű áttekinteni, felesleges „luxus” lenne a mutatószerkesztés. Kezdetben ún. „göngyöltett” mutatók készültek, azaz a mutatók az előző évek anyagát is tartalmazták. Két időszakra áll rendelkezésre ilyen kumulált utató: az 1972 és 1981, illetve az 1982 és 1986 közötti időtartamra. 1987 óta csak éves mutatók készülnek.

A tételek szerkezeti felépítésében 1984-től tapasztalható változás: a címfordítás megelőzi a bibliográfiai leírást, s a(z egyszerűsített) leírás sem a korábbi magyar szabványt követi, hanem alkalmazkodik a külföldi lapok, elsősorban a *LISA* gyakorlatához.

A lap – az általános gyakorlathoz igazodva – először csak akkor közöl, ha benne valamilyen változtatás magyarázatra szorul.

A *HLISA* „életében” a legnagyobb változást az 1990-es év hozta: ekkor tértünk át a számítógépes szerkesztésre. Ez azt jelenti, hogy a bibliográfiai leírásokból egy Micro-Isis alapú adatbázist szerkesztünk, a referátumok pedig Word szövegfájlba kerülnek. A műszaki szerkesztő e kettőből állítja elő a nyomdakész kéziratot. A mutatók szintén számítógép segítségével készülnek,

ezért egy évfolyamon belül folyamatos lett a lap-számozás. A lap értékét növelő tartalmi változásra is sor került: a leírások után közöljük a tárgyszavakat, a 2. szám végén pedig a feldolgozott folyóiratok jegyzékét. Az 1991. 2. számtól kezdve minden 2. számban folyamatosan épülő hungarika-adatbázisunkból válogatva rövid jegyzéket teszünk közzé a külföldi folyóiratok és könyvek magyar vonatkozású anyagából.

Felhasználási területe

A referáló lap igen értékes kincsünk nemzetközi kapcsolataink ápolásában, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár által önállóan folytatott kiadványcsere egyik fő forrása. 53 országba, 220 partnernek küldjük a nagyvilágban, elsősorban nemzeti és egyetemi könyvtárakba, könyvtárosképző intézményekbe, egyesületeknek. A legtöbb példány az Egyesült Államokba és Németországba jut el (28-28 példány), őket követi Nagy-Britannia (12 példány). Fontos nemzetközi könyvtáros-szervezetekben is képviseli hazánkat: az IFLA-ban, az UNESCO, illetve az Európai Unió könyvtári ügyekkel foglalkozó bizottságában.

Viszonzásul nagy értékben kapunk dokumentumokat, elsősorban folyóiratokat. Kurrens külföldi folyóirataink 50%-a csere útján kerül könyvtárunkba, és a referáló lap ezáltal is szolgálja a magyar könyvtáros-társadalmat.

Nem elhanyagolható az a közvetett „haszon” sem, amelyet a lap a helyszínen, azaz a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban szerez. A nemzeti könyvtárat, s benne a mi könyvtárunkat sok külföldi vendég keresi fel, különösen a rendszerváltozás óta, akiket gyakran vagy megajándékozunk a lap egy-egy példányával, vagy csak felhívjuk rá figyelmüket. Sokan közülük meghatározott feladattal jöttek Magyarországra, általában tanulmányt kellett készíteniük a magyar, vagy a közép-kelet európai régió könyvtárügyéről, illetve annak valamilyen részterületéről (pl. a könyvtárgepesítésről). Nagyon örültek, amikor a kezükbe adtuk a *HLISA*-t, amely nagy segítséget jelentett számukra feladatuk teljesítésében. Az Európai Unió szakértője látogatása óta folyamatosan kapja tőlünk a lapot. Külföldi könyvtárosképző intézetek hallgatói is felkerestek már minket azért, mert diplomamunkájuk témájául a magyar könyvtár-

ügy valamelyik területét választották (pl. a könyvtárosképzést, vagy olyan határterületet, mint a könyvkiadás és könyvkereskedelem), és szintén rendkívül hasznosnak találták kiadványunkat, hálaság volt a segítségért.

A HLISA, mint a magyar könyvtárügy tükré

Az első évfolyamokat átlapozva, rögtön szembetűnő tény: az akkori szerkesztő valószínűleg a „bőség zavarában” szenvedhetett, s nem kellett „vadászni” a lap szerkesztési elveihez méltó cikkekre. A HLISA alapítása a magyar könyvtárügy fénykorára esett, s az oldalakat lapozva szinte magunk elé képzeljük az akkori pezsgő szakmai életet, a számtalan konferenciát, tapasztalatcserét, szakmai vitákat, s mi, könyvtártudományi dokumentációs szakemberek nosztalgijával gondolunk az akkori publikáció-áradatra, a számtalan könyvsorozatra, a szaklapok gondolatébresztő, s később kötelező irodalommal való cikkeire. 25 év anyagát áttekinteni szinte lehetetlen, talán érdekesebb is, ha főként az első néhány évet vizsgáljuk meg abból a szempontból, milyen jelentős események történtek ezalatt a magyar könyvtárügyben. Tehát a tanulmány következő részét ezzel a címmel illelhetnénk: „*Kis magyar könyvtártörténet – a HLISA lapjain*”.

Előljáróban el kell mondanunk, hogy a vizsgálat kétszeresen is szubjektív, hiszen kétféle szűrőn ment át az anyag: az HLISA akkori szerkesztőjéén, aki kiválasztotta a legfontosabbnak vélt irodalmat, s a mostani szemlélőén, aki ebből a kiválasztott anyagból válogatott.

A HLISA 1972-es évfolyamát végignézve az első szembetűnő tartalmi érdekesség, hogy több benne a monográfia illetve a gyűjteményes kötetből felvett tanulmány, mint a folyóiratcikk. Ennek részben az a magyarázata, hogy az első évfolyamhoz nyilván gazdagabb, nagyobb időszakot felölelő anyagból válogathatott a szerkesztő, ha minden lényegeset közölni akart a magyar könyvtárügyről. Így kerülhetett be például az 1969-ben rendezett gyűjtőköri konferencia anyagát tartalmazó kötetéről ismertetés. Az 1970-ben lezajlott III. Országos Könyvtárügyi Konferencia legfontosabb előadásainak és az ajánlásoknak a referátumai kerültek a lapba. Az 1972. évi IFLA-konferencia magyar résztvevői – akiknek száma a ven-

déglátó jogán a szokásosnál jóval magasabb volt – előadásainak referátumát is közli a lap, köztük Kovács Mátéét, Borsa Gedeonét, Dáczer Évát, Pintér Mártáét, Vargha Balázst, Jóboru Magdát, Földi Tamásét, Láng Imrét, Bereczky Évát, Szentmihályi Jánosét, Kamarás Istvánét.

Az első két évfolyam annyira tartalmasnak bizonyult, hogy felkeltette érdeklődésünket a további vizsgálódás iránt, s végül tíz évfolyamot, tehát az 1972 és 1981 közötti időszakot néztünk át a magyar könyvtárügy kiemelkedő eseményeit kutatva. Ezek között első helyen továbbra is a konferenciák szerepeltek: 1970-ben rendezték a Szocialista Országok Könyvtárépítési, Berendezési és Felszerelési Kérdéseivel foglalkozó Nemzetközi Konferenciát, 1972-ben Székesfehérváron Országos Könyvtárépítési Konferenciát tartottak, 1973-ban volt az Olvasó Népért mozgalom első országos konferenciája Nyíregyházán. 1974-ben két jelentős konferencia zajlott Budapesten: a szocialista közművelődési könyvtárügy 25 éves jubileuma alkalmából rendeztek ünnepi ülést áprilisban, októberben pedig a szocialista országok olvasáskutatási szakemberei üléseztek nálunk. 1975-ben volt az egyetemi és főiskolai könyvtárak 2. országos konferenciája. 1977-ben a szocialista országok nemzeti bibliográfiai szakértői tanácskoztak az Országos Széchényi Könyvtárban. 1978-ban Moszkvában szovjet-magyar könyvtárügyi szemináriumot rendeztek, amelyen Futala Tibor, Papp István és Szenté Ferenc tartott előadást. 1979-ben zajlott a szocialista országok módszertani központjainak 9. konferenciája, 1980-ban pedig a külföldön élő magyar származású könyvtárosok és a magyar könyvtárosok első világtalálkozója.

Ez az időszak a könyvtárépítés szempontjából is jelentős volt: ekkor készült el a szombathelyi, a miskolci, a nyíregyházi megyei könyvtár új épülete, a békéscsabai és a Hajdú-Bihar megyei könyvtár tervezési programja. Új városi könyvtár épült Nagykanizsán, Hatvanban és Dunaújvárosban, a fővárosban pedig 1975-ben átadták a Patáky István Művelődési Központot. 1978-ban új otthont kapott a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtára is. Számtalan könyvtárépítészeti cikk született, többek között Sebő Ferenc kétrészes tanulmánya *Bővíthető fálusi könyvtárak tervei* címmel, és Papp Istvánnak a sokáig kötelező irodalomként feladott *A „tojás” és ami kikelt belőle. A magyar közművelődési könyvtárépítés néhány kérdése* c. dolgozata.

Mint ismeretes, hosszas előkészítés után 1976-ban látott napvilágot a ma is érvényben lévő, bár meglehetősen elavult könyvtári törvény. A Könyvtári Figyelő 1972. I. számában már cikk jelent Papp István tollából *Az új könyvtári törvény előkészítéséről* címmel, 1973-ban pedig *Kondor Istvánné* írt ugyanerről a *Könyvtárosban*.

Ez az időszak az olvasáskutatás, olvasás-szociológia fénykorát is jelentette (ezzel nem szeretnénk kollégáink mostani munkáját minősíteni, hiszen tevékenységük most is kiemelkedő és széles körben elismert, akkor egyszerűen több kutató tevékenykedett és nem csak a KMK-n belül). Ezt igazolja például a HLISA 1977/2. száma, amely 12 referátumot közöl az olvasáskutatás szakcsoportjában. (Ma van olyan füzet is, amelyben egyáltalán nem szerepel ez szakcsoport). Alapvető monográfiák jelentek meg ekkor, mint például *Gondos Ernő* könyve *Olvasói ízléstípusok* címmel, *Kamarás István: Az olvasó munkássért*, az *Ízlésalakzatok*, az időszak végén pedig *Gereben Ferenc*, *Katsányi Sándor* és *Nagy Attila* közös műve, az *Olvasásismeret*. Az olvasáskutatók sokat tettek tevékenységük külföldön történő megismertetéséért, a szocialista országok olvasáskutatóinak 1977. évi prágai konferenciájára például angol nyelvű kötetet jelentettek meg *Reading research in Hungary (1960-1977)* címmel, amelyben 25 befejezett, illetve folyamatban lévő kutatási tervet mutattak be. Ekkor készült a *Reading research in the Centre for Library Science and Methodology (1968-1977)* c. kiadvány is, az ebben szereplő kutatásokból 18-at referált a HLISA. Később megjelent az 1977-1980 közötti időszak kutatásait bemutató második kötet, az itt felsorolt 21 vizsgálatból 11-ről tájékoztott a lap.

A könyvtártudományi kutatások számbavétele sokáig a KMK feladata volt. Kérdőíves vizsgálat alapján évente készült tanulmány a Könyvtári Figyelőben az országban folyó kutatásokról, 1976-ban pedig az 1976-1980-as időszak kutatási terveit önálló kiadványban tették közzé. A Könyvtártudományi Tanulmányok 1973-1975. évi kötetét teljes egészében a könyvtári kutatásoknak szentelte, 1976-ban a TMT 1. számában olvashatunk e témáról (*Papp István* tollából). Jó lenne most is többet tudni e fontos területről.

Az ifjúság és a gyermekek könyvtári ellátása szintén gyakori témája az időszak referátumainak. Sok fontos kézikönyv, útmutató jelent meg ekkor, többek között az *Irányelvek a 18 éven aluli*

ifjúság könyvtári ellátásának javítására, *A gyermekek könyvtári ellátásának fejlődése* (*Rácz Aranka*), *Könyves-Tóth Lilla* művei, a *Keresd a könyvtárban*, *Órák a könyvtárban*, tanulmánygyűjtemény *Csoportos foglalkozás gyermekkönyvtárakban* címmel, nem beszélve a számos folyóiratcikkről.

A 70-es évek elején a könyvtárgépesítés alatt még nemcsak a számítógépesítést értették, hanem elsősorban a reprográfiát, a lyukkártya-technikát és a mikrofilmtchnikát. A Könyvtári Figyelő 1972. 3. számában *Sárdy Péter* még nem sok mindenről számolhatott be a számítógépek magyarországi alkalmazásával kapcsolatban: a Chemical Abstracts Condensates és az INSPEC mágnesszalagos szolgáltatásának alkalmazásáról egyes könyvtárakban, és az MNB számítógépes előállításának kísérletéről. Később (1974-ben) a METADEX mágnesszalagjai is eljutottak hazánkba (Miskolcra, majd a KFKI-ba), és a 70-es évek közepétől egyre több munkafolyamatnál próbáltak felhasználni a számítógépet, csak néhány folyóiratcikk-címet idézünk: *ETO-jelzetek számítógépes rendezése*, *Állományellenőrzés számítógéppel*, *Katalóguscédulák előállítása számítógéppel*, *A Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes előállítása*. A számítástechnika gyors térhódítását jelzi, hogy 1979-ben *Roboz Péter* és *Szántó Péter* már ezzel a címmel publikált tanulmányt: *Hazai online kapcsolódás nemzetközi információs hálózatokhoz – vágyalom vagy realitás?*, *Tolnai György* pedig a számítógépes tájékoztatási rendszerek adatbeviteli kérdéseivel foglalkozik cikkében. 1981-ben *Szőnyi Katalin* a szakirodalmi tájékoztatás gépesítéséről számol be a SZÁMOK-nál. A 80-as évek közepe, a mikroszámítógépek alkalmazásának kezdete már nem tartozik a vizsgált időszakhoz.

A 70-es, 80-as években számos szakirodalmi ellátottsági vizsgálat született, többek között az orvostudomány, pedagógia és a társadalomtudományok területén, és az olvasók szakirodalomhasználatára vonatkozó tanulmányokat is olvashatunk. Ez a terület mostanában teljesen hiányzik a magyar könyvtári irodalomból.

A feldolgozó munka területén is sok közleményt referált a HLISA, az időszak első felében ezek főként a tárgyi feltárás kérdését érintik: 1973-ban jelent meg *Molnár Imre* műve az információs szaktezauruszról, majd *Schiff Ervin* tanulmánya a magyar nyelvű műszaki tezauruszról, *Ungváry Rudolf* cikke a tezauruszrendszerek

szerkezeti alapjairól, 1977-ben pedig *Horváth Tibor* és *Vargha Dénes* könyve az információs tezaurszokról, 1979-ben publikálta *Ungváry Rudolf* nagyszabású művét, a *Tezaursz technológiát*.

1979-ben szakmai vita bontakozott ki a Könyvtári Figyelő hasábjain az ISBD magyarországi bevezetésével kapcsolatban (*Csüry István* gondolataira *Fügedi Péterné*, *Vajda Erik*, később *Domanovszky Ákos* és *Varga Ildikó* reagált). A 80-as években a KMK útmutatókat adott ki az új bibliográfiai leírási szabványokhoz, dokumentumtípusonként (könyvek, hangfelvételek, mozgóképek, mikrofilmlelapok stb.)

Ugyancsak 1979-ben zajlott a KF-ben egy másik, az említettéknél szűkebb körű vita a közgazdasági a közgazdasági tájékoztatásról: *Földi Tamás* cikkével kapcsolatban *Dányi Dezső*, *Vajda Erik* és *Wallehausen Gyula* fejtette ki véleményét.

Ez az év – úgy tűnik – a viták éve volt: a Könyvtáros hasábjain ekkor kezdődött a könyvtári berkeken kissé túlmutató, sokakat hozzászólásra késztető ún. „fruska”-vita (az idősebbek talán még emlékeznek rá), melyet *Katsányi Sándor* cikke zárt le a lap 1980. 1. számában.

Ebben az időszakban a Könyvtári Figyelő bizonyos számait meghatározott témáknak szentelte, például az 1979. 5. számot a könyvtárstatistikának, az 1980. 2. számot a könyvtárosképzésnek, s ezt a – szerintünk helyes – gyakorlatot időnként most is felelevenítik a szerkesztők.

Számos évfordulóról emlékezett meg első sorban a *Könyvtáros* c. lap: 1972-ben a húszéves megyei könyvtárakról, háromrészes cikkben az 1976-ban indításának 100. évfordulóját ünneplő *Magyar Könyvszemlé*ről, 1979-ben a harmincéves tanácsi könyvtárügyről, a Könyvtáros harmincéves történetéből pedig a lap 1981. 7. számában idéztek fel eseményeket a szerkesztők.

A könyvtárosetika kérdéseivel kapcsolatban 1975-ben jelentek meg tanulmányok a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Évkönyvében (*Balázs János* és *Györe Pál*, illetve *Wallehausen Gyula* tollából).

A hátrányos helyzetűek könyvtári ellátásával, a biblioterápia alkalmazásával kapcsolatban viszonylag későn, csak 1980-ban láttak napvilágot cikkek: *Bartos Éváé Gyógyító könyvtár?* címmel és *Meiszner Tamásnéé*, aki FSZEK idősek számára nyújtott szolgáltatásait mutatja be. *Bartos Éva* doktori disszertációjának cikk-változatát

(melynek témája is a biblioterápia alkoholbetegek körében történő alkalmazása) szintén referálta a lap.

A vizsgált időszak a könyvtártudományi monográfiák publikálása szempontjából is igen gazdag: sok olyan alapmű jelent meg, melyek újabb kiadásaira ma is nagy szükség lenne, például a *Munkateljesítmény normák a tudományos és szakkönyvtárakban*; *Szakirodalmi kalauz*; *Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javításra* stb. Alapvető könyvtártani kézikönyvek származnak ebből az időből, többek között *Könyvtárkezelői ismeretek*; *A könyvtáros munkája*, valamint számos tankönyv, vagy tankönyvként használt kötelező irodalom, így például *Tevan Andor*: *A könyv évezredes útja* c. könyvének új kiadása, *Fülöp Géza*: *Ember és információ* c. könyve, *Csüry István*: *A munkaszervezés helyzete és problémái a tudományos könyvtárakban*; *A közművelődési könyvtári ellátás*; *Bereczky Lászlóné*: *A betűrendes leíró katalógus szerkesztése a közművelődési könyvtárakban*. Ekkor jelent meg *A könyvtári szolgálat jogi szabályozása* c. gyűjtemény harmadik részének három kötete, ekkor indult a *Könyvtári kis tükör* c. sorozat. A 70-es évek elején még „élt” a *Könyvtárgépesítés* füzetek c., korábban pedig *A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai* c. sorozat, *A tudományos tájékoztatás elmélete és gyakorlata* c. sorozat keretében pedig egészen 1980-ig jelentek meg fontos könyvek. A KMK a korábban említett olvasáskutatási köteteken, és *Kiss Jenő* könyvén kívül más, a magyar könyvtárügy külföldi megismertetése szempontjából alapvető fontosságú dokumentumot is közzétett idegen nyelveken: az 1976. évi könyvtári törvényt, az *Olvasótábor*. *Egy magyar közművelődési kísérlet* c. művet és volt olyan is, amelyet csak idegen nyelven publikáltak (*Current Hungarian periodicals on librarianship and information science* – oroszul is).

A vizsgált időszakban nagy veszteségek is érték a magyar könyvtárügyet: olyan kiemelkedő egyéniségek távoztak az élők sorából mint *Kovács Máté*, *Dezsényi Béla*, *Gombocz István*, *Sebestyén Géza*, *Sallai István*, *Héberger Károly* és *Csüry István*.

Érdekességképp felmérést végeztem arról, kik azok a szerzők, akiknek alkotásait tíznél többször referálta a HLISA, azaz kik voltak a leggyakrabban publikálók. Íme a lista: *Kamarás István* (27), *Papp István* (21), *Katsányi Sándor* (20),

Csüry István (19), Futala Tibor (18), Héberger Károly (14), Nagy Attila (13), Sárdy Péter (13), Zircz Péter (12), Sallai István (12), és Havasi Zoltán (11).

A vizsgálat – mint a bevezetőben utaltunk rá – természetesen nem teljes, számos fontos terület kimaradt belőle, például az OKDT illetve később OKT tevékenységéről, az OSZIR és az NTMIR különböző koncepcióiról készült tudósítások stb. Ha valaki teljesebb képre kíváncsi, lapozza fel az időszak primér forrásait, elsősorban az országos könyvtári lapokat.

A HLISA továbbfejlesztési lehetőségei

Mint említettük, a HLISA-nak 1990 óta adatbázis-változata is létezik, amely egyelőre még tökéletesítésre szorul: az egyes rekordokat ki kell egészítenünk a MANCI-ban is szereplő ún. egyéb tárgyi ismérvek adataival. Ide általában olyan intézmény- és személynevek, kulcsszavak, földrajzi nevek kerülnek, amelyek más mezőben nem szerepelnek, és a keresést nagy mértékben megkönnyítik. Az adatbázis mérete is szerény, eddig mindössze kb. 650 tételt tartalmaz, de visszamenőleg is bővíthető. Az egyetlen gondot a monográfiák jelentik, ezek leírásának kezelésére ugyanis adatbázis-struktúránk nem alkalmas. Terveink (vagy inkább álmaink) szerint a kiegészített adatbázis rekordjaihoz csatoljuk a referátumokat is, s az egészet lemezen (igény szerint

floppyn vagy CD-ROM-on) forgalmazzuk, illetve az Internetre tesszük.

További terveink között szerepel a HLISA tárgyszavainak revíziója is, a revideált angol tárgyszókészletet jól használható lesz a tézauruszunk angol nyelvű változatának elkészítésénél. Ezzel a mi tezauruszunk is „versenyképessé” tehető, sőt, talán jó hírünket is keltené a nagyvilágban. Ezt a funkciót a HLISA is jobban betöltené, ha még szélesebb körben ismert lenne. Ennek érdekében természetesen nekünk kell tennünk valamit: hazai és külföldi lapokban hirdetéseket kell megjelentetnünk, és szakmai tanácskozáson, konferenciákon felhívni a figyelmet szolgáltatásunkra.

Szerénytelenység nélkül állíthatjuk, hogy szolgáltatásunk bizonyos szempontból egyedülálló a világon: egyetlen ország sem rendelkezik a könyvtárügyét átfogóan bemutató idegen nyelvű referáló lappal. Lengyelország évente kiad *Polish libraries today* címen angol nyelvű lapot, de ez 15-18 eredeti tanulmányt közöl, szemben a mi 100-120 referátumunkkal. Magyarországon pedig a miénken kívül mindössze öt angol nyelvű referáló lap létezik, ezek többsége a mezőgazdaság egyes részterületeit, műszaki tudományokat és a közgazdaságtudományt mutatják be a külföld számára.

A propagandába a hazai könyvtárak is bekapcsolódhatnak: van olyan magyar könyvtár, amely saját kiadványcseréje érdekében fizeti elő a magyar könyvtárügy e „nagykövetét”. Várjuk tehát az érdeklődők jelentkezését!

NEMZETKÖZI, HAT NYELVŰ „VIRTUÁLIS GYERMEKKÖNYVTÁRAT” szerveznek, hat európai ország részvételével, az Internet WWW hálózatán. Ezt a Chlias" programot a most alapított stuttgarti gyermek-mediumközpont koordinálja. A programnak az a célja, hogy a gyermekek önállóan, kreatívan tudják használni az információtechnológia eszközeit tanulásra, információszerzésre, kommunikációra, s a hagyományos könyvtári dokumentumok segítségével dolgozzák ki alaposan a multimédiálisan megfogalmazott témákat.

(DBI-Pressespiegel, 1996. febr.)